

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

БРІНЦОВ АРТЕМ ІГОРОВИЧ

УДК 349.42

КОДИФІКАЦІЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

12.00.06 «Земельне право; аграрне право;
екологічне право; природоресурсне право»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Єрмоленко Володимир Михайлович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри аграрного, земельного
та екологічного права імені академіка В. З. Янчука

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Статівка Анатолій Миколайович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
професор кафедри земельного та аграрного права

кандидат юридичних наук, доцент
Марченко Світлана Іванівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри земельного та аграрного права

Захист відбудеться «03» квітня 2018 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «02» березня 2018 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гафурова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Україна має могутній природно-ресурсний потенціал для інтенсивного розвитку вітчизняного агропромислового комплексу, що є запорукою піднесення й міцності національного аграрного сектору економіки, забезпечення продовольчої безпеки держави, підвищення соціальних стандартів для населення, а також основою досягнення світового лідерства у цій сфері.

Проте реалізація такого потенціалу потребує належного правового регулювання, опосередкованого ефективною, логічно-структурованою та стабільною системою аграрного законодавства України, яке на сьогодні, навпаки, характеризується наявністю прогалин і суперечністю змісту окремих аграрних нормативно-правових актів, а також їх значною кількістю різної юридичної сили, велика частина яких є застарілими чи такими, що не відповідають об'єктивним потребам якісного правового регулювання суспільних аграрних відносин. Зазначений стан вітчизняного аграрного законодавства, а також обраний Україною вектор інтеграції до європейської та світової спільнот вимагають його невідкладного реформування та узгодження з правом і законодавством Європейського Союзу шляхом кодифікації, як найбільш доведеної форми систематизації та виду правотворчості, що ефективно сприятиме не тільки впорядкуванню, а й розвиткові та вдосконаленню аграрного законодавства України зі створенням відповідного цілісного й уніфікованого галузевого кодифікованого акта. За таких обставин питання, присвячені складному, багатогранному і масштабному процесу кодифікації вітчизняного аграрного законодавства, не втрачають своєї актуальності протягом усього часу становлення незалежної України, але наразі досі залишаються невирішеними, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Теоретичну основу дослідження становлять концептуальні підходи і наукові розробки щодо вирішення питань, пов'язаних із удосконаленням вітчизняного аграрного законодавства, викладені у працях таких українських вчених юристів-аграрників, як В. І. Андрейцев, Н. О. Багай, С. І. Бугера, Я. З. Гаєцька-Колотило, О. В. Гафурова, А. П. Гетьман, М. Я. Ващишин, І. В. Духневич, А. В. Духневич, В. М. Єрмоленко, В. П. Жушман, А. М. Земко, Р. С. Кірін, Т. О. Коваленко, Г. С. Корнієнко, В. В. Костицький, П. Ф. Кулинич, Н. Р. Малишева, С. І. Марченко, В. В. Носік, О. М. Пащенко, О. О. Погрібний, О. М. Савельєва, В. І. Семчик, А. М. Статівка, Н. І. Титова, В. Ю. Уркевич, М. М. Чабаненко, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга, В. В. Янчук, В. З. Янчук та ін.

При підготовці дисертації важливим науковим підґрунтям стали розробки таких представників радянської і зарубіжної аграрно-правової науки, як Г. О. Аксеньонок, З. С. Беляєва, Г. Ю. Бистров, С. О. Боголюбов, А. Германо, Л. І. Дембо, А. М. Каландадзе, М. І. Козир, І. П. Кузьмич, Ж. Мегре, О. Л. Мініна, І. Ф. Панкратов, Ф. М. Раянов, О. М. Турубінер й ін.

Загальнотеоретичним фундаментом дослідження стали наукові роботи таких вітчизняних і зарубіжних учених, як С. С. Алексєєв, С. М. Братусь, Ю. В. Васильєва, Є. А. Гетьман, О. В. Зайчук, Р. Кабр'як, Д. А. Керімов, В. К. Мамутов, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, О. В. Петришин, А. С. Піголкін, Є. В. Погорелов, П. М. Рабінович, О. Я. Рогач, О. Ф. Скакун, І. О. Федоров, М. В. Цвік, О. Ф. Шебанов, О. І. Ющик та ін.

Емпіричною основою дисертації стали Конституція України, закони, підзаконні та локальні нормативно-правові акти, аграрне законодавство зарубіжних країн, а також джерела міжнародного, зокрема, європейського права.

У сучасній юридичній літературі відсутні комплексні дослідження питань вдосконалення аграрного законодавства України шляхом його кодифікації на монографічному чи дисертаційному рівнях. Окремо варто звернути увагу на докторську дисертацію В. З. Янчука на тему: «Теоретичні проблеми кодифікації законодавства про колгоспи» (1969 р.). Попри фундаментальне значення цієї наукової праці, вона була виконана у відмінних від сучасних економічних і політичних умовах, оскільки вивчення правових проблем кодифікації законодавства про колгоспи тогочасної радянської держави потребувало кардинально інших підходів, на відміну від дослідження кодифікації аграрного законодавства незалежної України, що додатково підкреслює актуальність обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України відповідно до плану науково-дослідних робіт в межах цільової комплексної програми «Проблеми удосконалення системи аграрного законодавства» (номер державної реєстрації 0112U001680, участь у темі в частині внесення пропозицій щодо упорядкування та удосконалення аграрного законодавства України шляхом його кодифікації).

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – з'ясування сутності наукових і законодавчих основ кодифікації аграрного законодавства України та розроблення власних рекомендацій щодо її практичної реалізації.

Досягнення зазначеної мети зумовлює необхідність у вирішенні таких завдань:

- сформулювати наукове визначення поняття кодифікації аграрного законодавства України та розкрити його особливості;
- періодизувати генезис наукових поглядів на кодифікацію вітчизняного аграрного законодавства в контексті історії становлення аграрного права України;
- визначити мету та завдання кодифікації аграрного законодавства України;
- встановити співвідношення предмета та об'єкта кодифікації аграрного законодавства України, а також з'ясувати обсяг і зміст поняття аграрного законодавства як відповідного предмета кодифікації;

– сформувати принципи кодифікації аграрного законодавства України та запропонувати їх класифікацію;

– розкрити зміст видів і форм кодифікації аграрного законодавства України;

– провести аналітичний огляд сучасних моделей існуючих кодифікованих актів аграрного законодавства країн світу, здійснити порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду кодифікації аграрного законодавства та окреслити основні шляхи його запозичення в Україні;

– з'ясувати стан і перспективи проведення кодифікації аграрного законодавства України, у тому числі сформувати теоретичні висновки і практичні рекомендації щодо розроблення Концепції Аграрного кодексу України, а також її структури.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані зі здійсненням кодифікації аграрного законодавства як суспільно-правового явища, а також методологічні засади її практичної реалізації в Україні.

Предмет дослідження – вітчизняне та зарубіжне аграрне законодавство в контексті його кодифікації, його структура і зміст, правові питання створення кодифікованого акта аграрного законодавства України, а також наукові праці з досліджуваних питань.

Методи дослідження. Для досягнення наукової об'єктивності результатів дослідження в роботі було використано філософські (діалектичний), загальнонаукові (формально-логічний, структурно-функціональний, системного аналізу і синтезу) та спеціально-правові (історико-правовий, порівняльно-правовий, формально-юридичний) методи наукового пізнання. Філософський діалектичний метод є методологічною основою всієї дисертації. Його застосування дало змогу здійснювати комплексний розгляд аграрного законодавства України у контексті його кодифікації як складного структурованого елемента в системі національного законодавства, що перебуває в стані постійного розвитку та взаємодії з іншими її елементами. Формально-логічний метод дозволив сформувати понятійно-категорійний апарат дослідження та розкрити зміст таких понять, як «кодифікація аграрного законодавства України», «предмет кодифікації аграрного законодавства», «об'єкт кодифікації аграрного законодавства» та ін. Завдяки структурно-функціональному методу досліджено будову аграрного законодавства України як предмета його кодифікації, а також виявлено вплив кодифікаційних процесів на структурні елементи суспільних аграрних відносин. Використання методу системного аналізу та синтезу сприяло розгляду кодифікації аграрного законодавства України як через призму окремих його складових частин, так і опосередковано загальною концепцією її практичної реалізації в Україні.

Із застосуванням історико-правового методу було здійснено періодизацію ретроспективного розвитку наукових поглядів на кодифікацію вітчизняного аграрного законодавства. Застосування порівняльно-правового методу сприяло розгляду сучасних моделей існуючих кодифікованих актів аграрного законодавства країн світу (Аргентинської Республіки, Королівства Бельгії, Італійської Республіки, Мексиканських Сполучених Штатів, Республіки

Філіппін, Французької Республіки та ін.), дослідженню відповідного зарубіжного досвіду кодифікації аграрного законодавства та окресленню основних шляхів його запозичення в Україні. Формально-юридичний метод дав можливість розкрити зміст аграрно-правових норм, що становлять об'єкт кодифікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній юридичній науці на основі проведеного комплексного вивчення можливості та оптимальних шляхів здійснення кодифікації аграрного законодавства України, розроблено й обґрунтовано авторські практичні рекомендації щодо її практичної реалізації. Рівень наукової новизни одержаних результатів представлений положеннями, висновками та пропозиціями, що виносяться на захист:

уперше:

– визначено кодифікацію аграрного законодавства України як самостійний довершений комплексний правовий феномен, який органічно поєднує ознаки систематизації і нормотворчості, а саме як сукупність дій, які здійснюються у встановленій законодавчим процесом послідовності та спрямовані на реалізацію спеціально уповноваженим суб'єктом творчої роботи з упорядкування і перероблення (зміни чи скасування) чинних аграрних нормативно-правових актів, а також розроблення нових аграрно-правових приписів і зведення їх у цілісну, логічно зумовлену систему шляхом розроблення та прийняття структурованого кодифікованого акта аграрного законодавства, спрямованого на розвиток, удосконалення й посилення стабільності регулювання сфери суспільних аграрних відносин;

– здійснено періодизацію ретроспективного розвитку наукових поглядів на кодифікацію вітчизняного аграрного законодавства. При цьому, виділено такі періоди: а) формування наукових позицій щодо упорядкування норм дореволюційного селянського права (друга половина XIX ст. – 1917 р.); б) розвиток наукових ідей щодо кодифікації колгоспного законодавства і законодавства про колгоспи (1917 р. – середина 70-х рр. XX ст.); в) становлення ідей кодифікації сільськогосподарського законодавства як синтезу радянського колгоспного і радгоспного законодавства (середина 70-х рр. XX ст. – початок 90-х рр. XX ст.); г) розвиток наукових концепцій кодифікації аграрного законодавства України (початок 90-х рр. XX ст. – сьогодні);

– розмежовано предмет та об'єкт кодифікації аграрного законодавства України, а також доведено, що предмет цієї кодифікації є первинним елементом кодифікаційного опрацювання більш вузького спрямування щодо її об'єкта;

– обґрунтовано, що аграрне законодавство України як предмет кодифікації є сукупністю аграрних нормативно-правових актів, які за характером правового регулювання мають загальнообов'язкове значення для необмеженого кола осіб, розраховані на неодноразове застосування та спрямовані на безпосереднє регулювання суспільних аграрних відносин, до яких належать аграрні закони України і підзаконні нормативні правові акти аграрного спрямування вищих органів державної влади, у тому числі акти, наділені юридичною силою закону, постанови парламенту, укази Президента

України і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті на підставі та відповідно до Конституції України, з урахуванням положень чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

– диференційовано принципи кодифікації аграрного законодавства України на загальноправові, спеціально-базові та спеціально-галузеві, а також сформовано систему спеціально-галузевих принципів (гарантування продовольчої безпеки держави, відродження села та сталого розвитку сільських територій, пріоритетності вітчизняного аграрного товаровиробника, державної підтримки та захисту дрібних і середніх аграрних товаровиробників, належного ресурсного забезпечення і взаємодопомоги);

удосконалено:

– загальнотеоретичні положення щодо розуміння правового явища кодифікації, що були доповнені авторським баченням її поняття, а також окремих її складників (кодифікаційної діяльності та кодифікаційного процесу), відповідно до якого кодифікація є унікальним комплексним правовим явищем, що становить органічну сукупність ознак двох самостійних правових категорій – систематизації та нормотворчості, при цьому вона є загальним родовим поняттям, зміст якого охоплює обсяг змісту понять «кодифікаційна діяльність» і «кодифікаційний процес», де діяльність розкриває творчий складник кодифікації, а процес визначає її «процесуальний» характер;

– існуючий науковий підхід до розуміння поняття форми кодифікації аграрного законодавства України у частині розрізнення понять «форма кодифікації» і «форма кодифікованого акта», які є взаємовизначальними, проте не тотожними, оскільки поняття «форма кодифікованого акта» стосується, насамперед, різновиду нормативно-правового акта, його зовнішнього і змістового втілення, а «форма кодифікації» відсилає до видової належності цієї кодифікації залежно від обраного критерію відповідної класифікації;

– наукові положення щодо визначення оптимальної форми кодифікованого акта аграрного законодавства України в сучасних умовах, у частині обґрунтування доцільності розроблення і прийняття Аграрного кодексу України, з огляду на потребу у повному, всебічному, докладному та безпосередньому регулюванні суспільних аграрних відносин, що виключатиме необхідність деталізації його приписів в інших законодавчих актах;

дістали подальшого розвитку:

– твердження про те, що вибір форми систематизації аграрного законодавства не повинен зумовлюватися послідовністю чи альтернативністю їх застосування, оскільки має залежати від нагальних завдань такої систематизації, визначених об'єктивним станом чинного аграрного законодавства та спрямованих на подолання його проблем і досягнення відповідних суспільно корисних наслідків;

– наукові пропозиції щодо практичної реалізації кодифікації аграрного законодавства України, першим напрямом якої має стати схвалення Кабінетом Міністрів України Концепції Аграрного кодексу України, яка міститиме методологічні засади здійснення кодифікації аграрного законодавства України

(її мету, завдання, принципи тощо), структуру майбутнього кодифікованого акта аграрного законодавства та основні вимоги до змістовного наповнення кожного з її ключових елементів, а також очікувані результати від прийняття цього кодексу, обов'язкове досягнення яких і зумовлює потребу в практичній реалізації кодифікації.

Практичне значення одержаних результатів зумовлюється актуальністю та новизною порушених у дисертаційному дослідженні проблем і полягає в можливості застосування одержаних результатів:

– у науково-дослідній роботі – для подальших теоретичних розвідок щодо правових підходів до впорядкування та удосконалення аграрного законодавства України;

– у нормотворчій діяльності – з метою впорядкування та удосконалення чинного аграрного законодавства України шляхом його кодифікації зі створенням відповідного кодифікованого акта (Аграрного кодексу України);

– у навчально-методичній роботі – при підготовці навчально-методичної літератури й викладанні навчальної дисципліни «Аграрне право» та відповідних спецкурсів.

Положення та висновки, сформульовані за підсумками дисертаційного дослідження, було враховано та використано народним депутатом України Д. О. Силантьєвим у роботі над законопроектами та іншими актами Верховної Ради України.

Також матеріали дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України – у відповідних лекційних матеріалах, які використовуються при підготовці фахівців освітнього ступеня «Бакалавр» за напрямом підготовки «Право» та освітнього ступеня «Магістр» зі спеціальності «Право».

Апробація матеріалів дисертації. Основні ідеї, висновки, пропозиції і практичні рекомендації, здобуті в процесі дисертаційного дослідження, регулярно доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені В. З. Янчука і вченої ради юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України та оприлюднювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми реформування земельних, аграрних та господарських правовідносин» (м. Хмельницький, 2013 р.); Міжнародній конференції «Pravna veda a prax v tret'om tisícročí» (м. Кошице, Словацька Республіка, 2015 р.); круглому столі «Природоресурсне право в системі права України: історія, сьогодення, перспективи» (м. Харків, 2015 р.); Міжнародному конгресі, присвяченому 20-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» «Правові проблеми державно-приватного партнерства в умовах євроінтеграції» (м. Одеса, 2017 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації опубліковано в 9 наукових працях, з яких стаття у науковому фаховому виданні України, 3 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, стаття у науковому виданні іншої держави, 4 тези наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 227 сторінок. Список використаних джерел налічує 306 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** подано загальну характеристику дисертації: обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність; окреслено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; висвітлено методологічні засади проведеної роботи; відображено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано наукову новизну одержаних результатів, а також практичне значення одержаних результатів дослідження; наведено інформацію про апробацію матеріалів дисертації.

Розділ 1 **«Загальні підходи до розуміння кодифікації аграрного законодавства України»** складається з двох підрозділів та висновків до першого розділу.

Підрозділ 1.1 *«Поняття та особливості кодифікації аграрного законодавства України»* присвячено розгляду поняття та особливостей кодифікації аграрного законодавства України. На основі аналізу наукового доробку загальної теорії права і досягнень аграрно-правової науки зроблено висновок, що кодифікація аграрного законодавства України органічно акумулює в собі визначальні ознаки систематизації та є її довершеною формою щодо системного якісного впорядкування аграрного законодавства України і зведення його в цілісну логічно зумовлену систему.

Акцентовано увагу на тому, що вибір форми систематизації аграрного законодавства не повинен зумовлюватися послідовністю чи альтернативністю їх застосування, а має залежати від нагальних завдань такої систематизації, визначених об'єктивним станом чинного аграрного законодавства та спрямованих на подолання його проблем і досягнення відповідних суспільно корисних наслідків, тому, беручи до уваги раціональне співвідношення обсягу необхідних організаційних дій і витрачених ресурсів з їх можливими суспільно-корисними наслідками, практична реалізація «ступінчатої» моделі систематизації аграрного законодавства є малоімовірною, особливо з урахуванням того, що кодифікація аграрного законодавства України поглинає окремі елементи інших форм систематизації, застосування яких може здійснюватися у потрібному обсязі, залежно від її посталих тактичних завдань.

Водночас кодифікація аграрного законодавства містить ознаки нормотворчості, оскільки, крім упорядкування аграрного законодавства, спрямована на перероблення чинного аграрного нормативно-правового матеріалу, зміну чи скасування чинних, а також створення нових аграрно-правових норм. Проте, стверджувати про імперативну належність кодифікації аграрного законодавства до форм систематизації чи видів правотворчості недоцільно, оскільки вона є синтезом спеціальних дій у визначеній послідовності, прийомів і засобів, спрямованих на впорядкування, удосконалення, розвиток і

реформування аграрного законодавства, тобто є унікальним комплексним правовим явищем, що становить органічну сукупність ознак двох самостійних правових категорій – систематизації та нормотворчості.

Запропоновано розмежовувати поняття «кодифікація аграрного законодавства України» та «кодифікаційна діяльність» і «кодифікаційний процес»: перше є загальним родовим поняттям, зміст якого охоплює обсяг змісту двох останніх понять, які є взаємодоповнювальними родовими структурними елементами цілісного явища кодифікації аграрного законодавства, причому діяльність розкриває її творчий складник, а процес визначає «процесуальний» характер цієї кодифікації.

За основу подальших досліджень взято визначення кодифікації аграрного законодавства України як самостійного довершеного комплексного правового феномену, який органічно поєднує ознаки систематизації і нормотворчості, а саме сукупності дій, які здійснюються у встановленій законодавчим процесом послідовності та спрямовані на реалізацію спеціально уповноваженим суб'єктом творчої роботи з упорядкування та перероблення (зміни чи скасування) чинних аграрних нормативно-правових актів, а також розроблення нових аграрно-правових приписів і зведення їх у цілісну, логічно зумовлену систему шляхом розроблення та прийняття структурованого кодифікованого акта аграрного законодавства, спрямованого на розвиток, удосконалення й посилення стабільності регулювання сфери суспільних аграрних відносин.

У підрозділі 1.2 *«Генезис наукових поглядів на кодифікацію вітчизняного аграрного законодавства»* досліджено особливості виникнення й розвитку наукових поглядів та ідей на кодифікацію вітчизняного аграрного законодавства в контексті історії становлення аграрного права України, яка поетапно охоплює періоди існування кріпосного, селянського, колгоспного, сільськогосподарського та сучасного аграрного права.

З'ясовано, що суспільним відносинам, які становлять предмет правового регулювання сучасного аграрного права, приділялася увага ще перших пам'яток кодифікованого права на українських землях, як, наприклад, спрямованість норм «Прав, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. на регулювання, зокрема, порядку ведення сільського господарства селянами, використання землі та господарського двору, а також регулювання засад ведення сільськогосподарської діяльності приписами статутів «Про міське і сільське господарство» та «Про народне продовольство» тому XII книги шостої і тому XIII книги сьомої «Зводу законів Російської імперії», дія якого поширювалася на значну частину українських земель.

Встановлено, що відповідні наукові погляди почали формуватися ще в контексті розгляду проблем систематизаційного опрацювання праобразу сучасного аграрного права – селянського права, щодо особливостей упорядкування цих правових приписів у зазначеному «Зводі законів».

З початком формування колгоспного права на українських землях, закладеного подіями соціалістичної революції, починають своє становлення усталені погляди на впорядкування та кодифікацію відповідного нормативно-правового матеріалу, поступово спрямовані за декількома напрямками:

обґрунтування кодифікації колгоспного законодавства, спрямованого на регулювання внутрішніх колгоспних відносин, – у формі примірного статуту та пропозицій щодо його подальшого удосконалення; напрацювання ідей з кодифікації законодавства про колгоспи, як сукупності актів, що врегульовують зовнішні (міжколгоспні) відносини, опосередкованої розробленням кодексу соціалістичного землеробства, закону про колгоспи, загальносоюзних основ колгоспного законодавства чи республіканських кодексів; а також пропозиції щодо проведення кодифікації окремих правових інститутів колгоспного права (розроблення спеціального законодавчого акту про матеріальну та дисциплінарну відповідальність колгоспників тощо).

Подальший розвиток суспільних відносин щодо виробництва і переробки сільськогосподарської продукції, виражений послідовною інтеграцією систем колгоспного і радгоспного законодавства, став поштовхом для становлення ідей кодифікації радянського сільськогосподарського законодавства, серед яких пропозиції його комплексної кодифікації шляхом розроблення союзних основ сільськогосподарського законодавства, республіканських сільськогосподарських кодексів, а також щодо проведення неповних кодифікацій сільськогосподарського законодавства, опосередкованих створенням статутів, положень та інших актів відповідно до його окремих інститутів.

Новий період розвитку вітчизняного аграрного законодавства і наукових концепцій щодо його кодифікації започаткований із здобуттям Україною незалежності та триває досі. Унітарний державний устрій нашої країни та перехід до ринкових правил ведення економіки внесли свої корективи в особливості правового регулювання аграрних відносин, тому увага наукової спільноти зосередилася на кількох основних питаннях кодифікації аграрного законодавства – на оптимальній формі її реалізації та структурі майбутнього кодифікованого акта.

Учені юристи-аграрники аргументують об'єктивну потребу в проведенні цієї кодифікації, пропонують структуру та проекти кодифікованих актів аграрного законодавства України, хоча основні погляди на форми її здійснення диференційовані за двома напрямками – розроблення кодифікованого акта аграрного законодавства України у формі кодексу чи основ законодавства. Активно відстоюється ідея прийняття закону «Про сільське господарство», проект якого розроблено науковцями, як передумови створення Аграрного кодексу України.

На підставі аналізу розглянутих у дисертації наукових праць запропоновано чотири основні періоди генезису наукових поглядів та ідей на кодифікацію вітчизняного аграрного законодавства: а) формування наукових позицій щодо упорядкування норм дореволюційного селянського права (друга половина XIX ст. – 1917 р.); б) розвиток наукових ідей щодо кодифікації колгоспного законодавства і законодавства про колгоспи (1917 р. – середина 70-х рр. XX ст.); в) становлення ідей кодифікації сільськогосподарського законодавства, як синтезу радянського колгоспного і радгоспного законодавства (середина 70-х рр. XX ст. – початок 90-х рр. XX ст.); г) розвиток

наукових концепцій кодифікації аграрного законодавства України (початок 90-х рр. ХХ ст. – сьогодні).

Розділ 2 «**Методологічні засади кодифікації аграрного законодавства України**» містить чотири підрозділи і висновки до другого розділу.

Підрозділ 2.1 «*Мета та завдання кодифікації аграрного законодавства України*» присвячено визначенню мети та завдань кодифікації аграрного законодавства України, встановлення змісту яких є необхідною передумовою практичної реалізації цієї кодифікації, а також базовим складником будь-якого суспільного процесу.

Визначено, що метою кодифікації аграрного законодавства України є створення упорядкованої, якісної та ефективної системи аграрного законодавства, спрямованої на розвиток і посилення стабільності регулювання сфери суспільних аграрних відносин.

Досягнення поставленої мети кодифікації аграрного законодавства України потребує вирішення конкретних завдань – удосконалення форми і змісту аграрного законодавства шляхом зміни чи скасування чинних аграрних нормативно-правових актів, виключення застарілих аграрних норм та усунення суперечностей між окремими з них, розроблення нових аграрно-правових приписів, приведення положень вітчизняного аграрного законодавства у відповідність з правом і законодавством Європейського Союзу, а також зведення опрацьованого аграрно-правового матеріалу у цілісну, логічно зумовлену систему шляхом розроблення та прийняття структурованого кодифікованого акта аграрного законодавства України.

У підрозділі 2.2 «*Предмет і об'єкт кодифікації аграрного законодавства України*» зазначено, що аналіз юридичної наукової думки свідчить про виокремлення вченими переважно категорії «предмет кодифікації», натомість об'єкт кодифікації як окрема самостійна категорія є практично не висвітленим. Автор дійшов висновку про доцільність розмежування предмета і об'єкта кодифікації аграрного законодавства України: предмет цієї кодифікації є первинним елементом кодифікаційного опрацювання більш вузького спрямування щодо її об'єкта.

Пропонується розмежовувати поняття «предмет і об'єкт кодифікації законодавства», «предмет і об'єкт кодифікації права» та «предмет і об'єкт систематизації» загалом, оскільки, по-перше, родові категорії право і законодавство не є тотожними між собою, а співвідносяться вченими як «зміст» і «форма», тому предметне спрямування відповідних кодифікацій є частково різним, по-друге, кодифікація аграрного права, на відміну від кодифікації аграрного законодавства, не обмежена формальною ознакою джерел, які підлягатимуть кодифікаційному опрацюванню надалі.

Визначено, що предметом кодифікації аграрного законодавства України є нормативно-правові акти аграрного законодавства, як основне джерело аграрного права і форма вираження аграрно-правових норм, певна сукупність яких становить відповідну галузь вітчизняного аграрного законодавства в системі національного законодавства. Натомість об'єктом кодифікації аграрного законодавства України є діючі (виражені в актах аграрного

законодавства) та створювані (розроблені кодифікатором у подальшому) норми права, що регулюють суспільні аграрні відносини, а також їх реалізація у приписах майбутнього кодифікованого акта аграрного законодавства.

Доведено, що аграрне законодавство України як предмет кодифікації є сукупністю аграрних нормативно-правових актів, які за характером правового регулювання мають загальнообов'язкове значення для необмеженого кола осіб, розраховані на неодноразове застосування та спрямовані на безпосереднє регулювання суспільних аграрних відносин, до яких належать аграрні закони України і підзаконні нормативні правові акти аграрного спрямування вищих органів державної влади, у тому числі акти, наділені юридичною силою закону, постанови парламенту, укази Президента України і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті на підставі та відповідно до Конституції України, з урахуванням положень чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

У підрозділі 2.3 *«Принципи кодифікації аграрного законодавства України»* з'ясовано, що принципи кодифікації аграрного законодавства України – це керівні засади (ідеї), що стосуються завдань, засобів і способів її здійснення, які є визначальними для проведення цієї кодифікації і впливають безпосередньо на змістовність, якість та дієвість нормативно-правового наповнення остаточного її результату – кодифікованого акта аграрного законодавства України.

Принципи кодифікації аграрного законодавства України поділяються на такі групи: загальноправові, спеціально-базові та спеціально-галузеві.

Загальноправовими принципами кодифікації аграрного законодавства України є частково відображені в основоположних принципах права визначальні вимоги та ідеї її проведення, дія яких абстрактно поширюється на кодифікаційний процес і втілюється в його результаті, безпосередній вияв яких полягає у реалізації спеціально-базових і спеціально-галузевих принципів кодифікації. До таких належать принципи демократизму, гласності, законності, захисту основоположних прав і свобод людини, юридичної рівності суб'єктів аграрних правовідносин перед державою та перед законом, верховенства права тощо.

Спеціально-базові (спеціально-процедурні) принципи мають більш прагматичний характер і стосуються доцільності практичних ідей і вимог до кодифікаційної діяльності й техніки. До цієї групи належать принципи науково-теоретичної визначеності та обґрунтованості кодифікації, доступності викладеного матеріалу, недопущення колізій і дублювання норм, професійності, порівняння і запозичення позитивного зарубіжного досвіду аналогічних кодифікацій, логічної повноти та структурованості, передбачуваності й планування тощо.

Спеціально-галузевими є принципи кодифікації аграрного законодавства України, які мають локально-галузеву сферу застосування і зумовлюють можливість урахування специфіки та особливостей правової матерії, яка кодифікується, тобто аграрного права як галузі й окремих його інститутів. До них доцільно віднести, зокрема, гарантування продовольчої безпеки держави,

відродження села та сталого розвитку сільських територій, національної пріоритетності вітчизняного виробника, державної підтримки та захисту дрібних і середніх аграрних товаровиробників, належного ресурсного забезпечення і взаємодопомоги тощо.

Підрозділ 2.4 «*Види і форми кодифікації аграрного законодавства України*» містить відповідне дослідження видів і форм кодифікації аграрного законодавства України.

Встановлено, що в юридичних працях поняття «форма кодифікації» і «форма кодифікованого акта» переважно вживаються як синоніми, проте, ці поняття є взаємовизначальними, але не тотожними, оскільки поняття «форма кодифікованого акта» стосується, насамперед, різновиду нормативно-правового акта, його зовнішнього і змістового втілення, натомість «форма кодифікації» відсилає до видової належності цієї кодифікації як цілісного складного правового явища залежно від обраного критерію відповідної класифікації.

Спираючись на загальнотеоретичні дослідження явища кодифікації з позиції її предметно-об'єктної класифікації, запропоновано виокремлювати два основні види кодифікації аграрного законодавства України: загальну та спеціальну.

Загальна кодифікація вітчизняного аграрного законодавства, тобто така, яка спрямована на кодифікаційне опрацювання всіх окреслених її предметом найважливіших аграрних нормативно-правових актів, здатна найбільш повно відобразити уявлення про впорядкування та вдосконалення галузі аграрного законодавства в системі національного законодавства України.

Доведено, що загальна кодифікація аграрного законодавства України є галузевою кодифікацією у розумінні теорії права, оскільки охоплює галузеве законодавство самостійної галузі аграрного права в системі права України, а розроблений в її результаті відповідний кодифікований акт хоча й не буде єдиним галузевим законом, проте має стати основним уніфікованим актом аграрного законодавства, визначальною віссю серед джерел аграрного права України.

З'ясовано, що під поняттям «спеціальна кодифікація аграрного законодавства України» вченими розуміється його підгалузева, а також інституційна кодифікація, спрямована на кодифікаційне опрацювання аграрних нормативно-правових актів, що належать до конкретної підгалузі аграрного законодавства або його інституту. Проте, зміст такої кодифікації не повністю розкриває зміст родового поняття «кодифікація аграрного законодавства України», оскільки охоплює лише його окрему складову частину. Тому, застосовуючи спеціальну кодифікацію до актів аграрного законодавства України, пропонується, насамперед, закріплювати її спрямованість шляхом безпосередньої конкретизації в категоріальному апараті того масиву нормативно-правового матеріалу, який буде кодифіковано (зазначаючи назву відповідної підгалузі чи інституту у складі аграрного законодавства), як, наприклад, «кодифікація законодавства про продовольчу безпеку держави» або «кодифікація законодавства про соціальний розвиток села» тощо. Тобто обмеження предмета кодифікації аграрного законодавства України за

визначеними критеріями або застосування кодифікаційного опрацювання до окремої його частини є визначальними рисами спеціальної кодифікації аграрного законодавства щодо її загального розуміння.

Щодо розгляду форм кодифікованих актів у контексті кодифікації аграрного законодавства України зроблено висновок, що реалізувати її основні завдання та розкрити необхідний потенціал у таких формах кодифікованих актів, як статут, правила або положення, неможливо, оскільки вузьке регулятивне спрямування цих форм, покликане визначати правове становище певних органів і організацій або ту чи іншу сферу державної власності, не спроможне охопити складну структуру сучасних суспільних аграрних відносин, урегульованих аграрним законодавством України. Особливого значення вказане набуває з огляду на офіційний характер кодифікації аграрного законодавства України та потребу її здійснення в межах законотворчого процесу.

Встановлено, що предметом основної дискусії між представниками вітчизняної аграрно-правової науки, яка триває й досі, є дві основні форми кодифікованого акта аграрного законодавства України – кодекс та основи законодавства.

Виходячи з існуючого аграрно-правового наукового доробку, слід погодитися з думкою, що для України такий акт як основи аграрного законодавства не потрібен, з огляду як на її унітарний державний устрій, так і на необхідність прийняття єдиного кодифікованого акта, норми якого мають бути нормами прямої дії. З-поміж переваг кодифікованого акта аграрного законодавства України, розробленого у формі кодексу, порівняно з основами законодавства, названо такі, як повне, всебічне, докладне та безпосереднє регулювання суспільних аграрних відносин, що виключає необхідність деталізації його положень в інших законодавчих актах; широка сфера застосування його приписів у рамках галузі аграрного права (з огляду на об'єднання норм усіх основних її інститутів); зведення до мінімуму кількості аграрних нормативно-правових актів, надання структурі аграрного законодавства цілісного, логічно-впорядкованого, системного характеру, що дасть змогу істотно спростити правозастосування аграрно-правових приписів та їх праворозуміння тощо.

Окремо наголошено на тому, що кодифікація аграрного законодавства України, результатом якої стане розроблення закону чи основ законодавства, за своєю юридичною природою є неповною кодифікацією, при цьому не позбавленою всієї складності кодифікаційного процесу, тому доцільність проведення такої кодифікації залишається дискусійною.

Розділ 3 «Сучасні напрями кодифікації аграрного законодавства України» складається з двох підрозділів і висновків до третього розділу.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід кодифікації аграрного законодавства та шляхи його запозичення в Україні»* головну увагу зосереджено на вивченні та аналізі досвіду різних країн світу щодо впорядкування тамтешнього аграрного законодавства шляхом його кодифікації з прийняттям відповідних кодифікованих актів.

З'ясовано, що на різних історичних етапах аграрне законодавство було кодифіковано в таких країнах світу, як Аргентинська Республіка, Королівство Бельгія, Республіка Колумбія, Мексиканські Сполучені Штати, Республіка Панама, Республіка Філіппіни, Французька Республіка та ін. Проте, аналіз відповідних кодифікованих актів свідчить, що частина з них має інше регулятивне спрямування порівняно з аграрним законодавством України. Аналізуючи зміст зазначених правових актів, а також присвячені їм праці зарубіжних учених, автор дійшов висновку про доцільність запозичення позитивних напрацювань з кодифікації аграрного законодавства таких країн із розвинутою галуззю сільського господарства, як Італійська Республіка та Французька Республіка. Саме тому окремо здійснено дослідження розробленого і внесеного у 2009 році на розгляд парламенту, але не прийнятого проекту Кодексу законодавства про сільськогосподарську діяльність Італійської Республіки, а також чинного Сільськогосподарського кодексу Французької Республіки.

Крім цього, встановлено, що в таких країнах, як Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Російська Федерація, Сполучені Штати Америки, Швейцарська Конфедерація та ін., діють спеціальні акти аграрного законодавства – відповідні закони «Про сільське господарство».

На підставі поглибленого аналізу кодифікованих актів аграрного законодавства зазначених країн світу, а також результатів їх практичного застосування, запропоновано використати деякі позитивні напрацювання при розробленні Аграрного кодексу України щодо підходів до окреслення його структури, а також у частині формування деяких змістовних положень, проте, із обов'язковим врахуванням національних політичних, економічних, правових особливостей України.

Підрозділ 3.2 «Проведення кодифікації аграрного законодавства та концепція Аграрного кодексу України» спрямовано на окреслення основних сучасних шляхів здійснення кодифікації аграрного законодавства України.

Обґрунтовано, що пріоритетним напрямом практичної реалізації кодифікації вітчизняного аграрного законодавства має стати відповідна Концепція Аграрного кодексу України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України. Загальна частина пропонованої Концепції повинна містити методологічні засади здійснення кодифікації аграрного законодавства України: її завдання, принципи тощо. У Концепції має бути відображена проблема стану аграрного законодавства України, яка потребує розв'язання, її мета та строки реалізації. Наступні частини цієї Концепції мають закріплювати структуру майбутнього Аграрного кодексу України, в основу якої повинно бути покладено розміщення аграрних нормативно-правових приписів у відповідних розділах, главах і статтях, а також основні вимоги до змістовного наповнення кожного з її ключових елементів. Доведено, що така частина пропонованої Концепції повинна бути загальним планом майбутнього кодифікованого акта аграрного законодавства, який базується на особливостях побудови систем аграрного права і законодавства України. Водночас у цій Концепції повинні бути закріплені очікувані результати від прийняття Аграрного кодексу України,

обов'язкове досягнення яких і зумовлює потребу в практичній реалізації цієї кодифікації.

Після обговорення в зацікавлених наукових і громадських колах ініціативний проект розпорядження Кабінету Міністрів України про схвалення Концепції Аграрного кодексу України, доданої до нього, має бути переданий на опрацювання до Міністерства юстиції України і Міністерства аграрної політики та продовольства України для подальшої правової експертизи й внесення на розгляд Кабінету Міністрів України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження одержано нове вирішення наукового завдання щодо з'ясування сутності наукових і законодавчих основ кодифікації аграрного законодавства України та розроблення практичних рекомендацій щодо її практичної реалізації, результати якого узагальнено у таких висновках:

1. Кодифікація аграрного законодавства України є самостійним довершеним комплексним правовим феноменом, який органічно поєднує ознаки систематизації і правотворчості, а саме – це сукупність дій, які здійснюються у встановленій законодавчим процесом послідовності та спрямовані на реалізацію спеціально уповноваженим суб'єктом творчої роботи з упорядкування та перероблення (зміни чи скасування) чинних аграрних нормативно-правових актів, а також розроблення нових аграрно-правових приписів і зведення їх у цілісну, логічно зумовлену систему шляхом розроблення та прийняття структурованого кодифікованого акта аграрного законодавства, спрямованого на розвиток, удосконалення й посилення стабільності регулювання сфери суспільних аграрних відносин.

2. Доцільно здійснити диференціацію генезису наукових поглядів та ідей на кодифікацію вітчизняного аграрного законодавства за такими періодами: а) формування наукових позицій щодо упорядкування норм дореволюційного селянського права (друга половина XIX ст. – 1917 р.); б) розвиток наукових ідей щодо кодифікації колгоспного законодавства і законодавства про колгоспи (1917 р. – середина 70-х рр. XX ст.); в) становлення ідей кодифікації сільсько-господарського законодавства, як синтезу радянського колгоспного і радгоспного законодавства (середина 70-х рр. XX ст. – початок 90-х рр. XX ст.); г) розвиток наукових концепцій кодифікації аграрного законодавства України (початок 90-х рр. XX ст. – сьогодні).

3. Метою кодифікації аграрного законодавства України є створення упорядкованої, якісної та ефективної системи аграрного законодавства, спрямованої на розвиток і посилення стабільності регулювання сфери суспільних аграрних відносин, а завданнями – удосконалення форми і змісту аграрного законодавства шляхом зміни чи скасування чинних аграрних нормативно-правових актів, виключення застарілих аграрних норм та усунення суперечностей між окремими з них, розроблення нових аграрно-правових приписів, приведення положень вітчизняного аграрного законодавства у

відповідність з правом Європейського Союзу, а також зведення опрацьованого аграрно-правового матеріалу у цілісну, логічно зумовлену систему шляхом розроблення та прийняття структурованого кодифікованого акта аграрного законодавства.

4. Предмет кодифікації аграрного законодавства України є первинним елементом кодифікаційного опрацювання більш вузького спрямування щодо її об'єкта. Предмет кодифікації аграрного законодавства України становлять нормативно-правові акти аграрного законодавства, як основне джерело аграрного права і форма вираження аграрно-правових норм. Об'єктом кодифікації аграрного законодавства України є діючі (виражені в актах аграрного законодавства) та створювані (розроблені кодифікатором у подальшому) норми права, що регулюють суспільні аграрні відносини, а також їх реалізація у приписах майбутнього кодифікованого акта аграрного законодавства.

5. Аграрне законодавство України як предмет кодифікації є сукупністю аграрних нормативно-правових актів, які за характером правового регулювання мають загальнообов'язкове значення для необмеженого кола осіб, розраховані на неодноразове застосування та спрямовані на безпосереднє регулювання суспільних аграрних відносин, до яких належать аграрні закони України і підзаконні нормативні правові акти аграрного спрямування вищих органів державної влади, у тому числі акти, наділені юридичною силою закону, постанови парламенту, укази Президента України і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті на підставі та відповідно до Конституції України, з урахуванням положень чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

6. Принципи кодифікації аграрного законодавства України – це керівні засади (ідеї), що стосуються завдань, засобів і способів її здійснення, які є визначальними для проведення цієї кодифікації і впливають безпосередньо на змістовність, якість та дієвість нормативно-правового наповнення остаточного її результату – кодифікованого акта аграрного законодавства України. Вони поділяються на такі групи: загальноправові, спеціально-базові та спеціально-галузеві.

7. Поняття «форма кодифікації» і «форма кодифікованого акта» є взаємовизначальними, проте не тотожними, оскільки поняття «форма кодифікованого акта» стосується, насамперед, різновиду нормативно-правового акта, його зовнішнього і змістового втілення, натомість «форма кодифікації» відсилає до видової належності цієї кодифікації як цілісного складного правового явища залежно від обраного критерію відповідної класифікації.

Основними видами кодифікації аграрного законодавства України є загальна і спеціальна, де загальною є кодифікація аграрного законодавства України, спрямована на кодифікаційне опрацювання всіх окреслених її предметом найважливіших аграрних нормативно-правових актів, здатна найбільш повно відобразити уявлення про впорядкування та вдосконалення галузі аграрного законодавства в системі національного законодавства України.

Спеціальна кодифікація аграрного законодавства України (підгалузева, інституційна) спрямована на кодифікаційне опрацювання аграрних нормативно-правових актів, що належать до конкретної підгалузі аграрного законодавства або його інституту.

8. На різних історичних етапах аграрне законодавство було кодифіковано в таких країнах світу, як Аргентинська Республіка, Королівство Бельгія, Республіка Колумбія, Мексиканські Сполучені Штати, Республіка Панама, Республіка Філіппіни, Французька Республіка та ін., проте, аналіз відповідних кодифікованих актів свідчить, що частина з них має інше регулятивне спрямування, порівняно з аграрним законодавством України.

Доцільно здійснити запозичення позитивних напрацювань з кодифікації аграрного законодавства таких країн із розвинутою галуззю сільського господарства, як Італійська Республіка та Французька Республіка, а також використати їх безпосередньо при розробленні Аграрного кодексу України (підходи до окреслення структури кодексу, в частині формування деяких змістовних положень), проте, із обов'язковим врахуванням національних політичних, економічних, правових особливостей України.

9. Першим пріоритетним напрямом практичної реалізації кодифікації вітчизняного аграрного законодавства має стати Концепція Аграрного кодексу України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України. Концепція Аграрного кодексу України повинна містити методологічні засади здійснення кодифікації аграрного законодавства України: її завдання, принципи тощо, проблему стану аграрного законодавства України, яка потребує розв'язання, її мету та строки реалізації, закріплювати структуру майбутнього Аграрного кодексу України, в основу якої повинно бути покладено розміщення аграрних нормативно-правових приписів у відповідних розділах, главах і статтях, основні вимоги до змістовного наповнення кожного з її ключових елементів, а також очікувані результати від прийняття Аграрного кодексу України, обов'язкове досягнення яких і зумовлює потребу в практичній реалізації цієї кодифікації.

Після обговорення в зацікавлених наукових і громадських колах ініціативний проект розпорядження Кабінету Міністрів України про схвалення Концепції Аграрного кодексу України, доданої до нього, має бути переданий на опрацювання до Міністерства юстиції України і Міністерства аграрної політики та продовольства України для подальшої правової експертизи й внесення на розгляд Кабінету Міністрів України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Стаття в науковому фаховому виданні України

1. Брінцов А. І. Особливості структури аграрного законодавства України як предмета кодифікації. Право і громадянське суспільство. 2016. № 1 (13). С. 154–164. Режим доступу до статті: <http://lcslaw.knu.ua/images/1132016.pdf>.

**Статті у наукових фахових виданнях України,
включених до міжнародних наукометричних баз даних:**

2. Брінцов А. І. Поняття кодифікації аграрного законодавства України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 2. С. 76–82.
3. Брінцов А. І. Принципи кодифікації аграрного законодавства України. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 9. С. 93–98.
4. Брінцов А. І. Кодифікація аграрного законодавства України: конституційний аспект. Часопис Київського університету права. 2017. № 3. С. 145–149.

Стаття у науковому виданні іншої держави

5. Брінцов А. И. Объект и предмет кодификации аграрного законодательства Украины: общетеоретический подход. Eurasian Academic Research Journal. 2017. № 11 (17). С. 51–56.

Тези наукових доповідей:

6. Брінцов А. І. Удосконалення аграрного законодавства України: особливості перспектив сьогодення. Актуальні проблеми реформування земельних, аграрних та господарських правовідносин: Міжнародна науково-практична конференція, м. Хмельницький, 17–18 травня 2013 року: тези доповіді. Хмельницький, 2013. С. 288–290.
7. Брінцов А. І. Кодифікація аграрного законодавства України в умовах інтеграції до Європейського Союзу. Pravna veda a prax v treťom tisícročí: Міжнародна наукова конференція, м. Кошице, Словацька Республіка, 27–28 лютого 2015 року: тези доповіді. Кошице, 2015. С. 63–65.
8. Брінцов А. І. Взаємозв'язок природоресурсного права з кодифікацією аграрного законодавства України. Природоресурсне право в системі права України: історія, сьогодення, перспективи: круглий стіл, м. Харків, 30–31 жовтня 2015 року: тези доповіді. Х., 2015. С. 33–35.
9. Брінцов А. І. Форми кодифікованого акта аграрного законодавства України. Правові проблеми державно-приватного партнерства в умовах євроінтеграції: Міжнародний конгрес, присвячений 20-річчю Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 2–4 червня 2017 року: тези доповіді. Одеса, 2017. С. 95–98.

АНОТАЦІЯ

Брінцов А. І. Кодифікація аграрного законодавства України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право». Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено з'ясуванню сутності наукових і законодавчих основ кодифікації аграрного законодавства України, розроблено власні рекомендації щодо її практичної реалізації.

У дисертації сформульовано наукове визначення поняття кодифікації аграрного законодавства України та розкрито його особливості. Досліджено особливості виникнення й розвитку наукових поглядів та ідей на кодифікацію вітчизняного аграрного законодавства в контексті історії становлення аграрного права України. Запропоновано власний погляд на відповідну періодизацію їх розвитку. Визначено мету та завдання кодифікації аграрного законодавства України. Встановлено співвідношення предмета та об'єкта кодифікації аграрного законодавства України, а також з'ясовано обсяг і зміст поняття аграрного законодавства як відповідного предмета кодифікації. Сформовано принципи кодифікації аграрного законодавства України та запропоновано їх класифікацію. Розкрито зміст видів і форм кодифікації аграрного законодавства України, запропоновано їх співвідношення. Проведено аналітичний огляд сучасних моделей існуючих кодифікованих актів аграрного законодавства країн світу, здійснено порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду кодифікації аграрного законодавства та окреслено основні шляхи його запозичення в Україні. З'ясовано стан і перспективи проведення кодифікації аграрного законодавства України, у тому числі сформовано теоретичні висновки і практичні рекомендації щодо розроблення Концепції Аграрного кодексу України, а також її структури.

Ключові слова: аграрне законодавство, кодифікація, кодифікація аграрного законодавства, удосконалення аграрного законодавства, Аграрний кодекс, кодифікований акт.

АННОТАЦИЯ

Бринцов А. И. Кодификация аграрного законодательства Украины.–
На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.06 «Земельное право, аграрное право; экологическое право; природоресурсное право». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2018.

Диссертация посвящена выяснению сущности научных и законодательных основ кодификации аграрного законодательства Украины, разработке собственных рекомендаций по её практической реализации.

В диссертации сформулировано научное определение понятия кодификации аграрного законодательства Украины и раскрыто его особенности. Исследованы особенности возникновения и развития научных взглядов и идей на кодификацию отечественного аграрного законодательства в контексте истории становления аграрного права Украины. Определен перечень памятков кодифицированного права, существовавших на украинских землях, нормы которых, в том числе были посвящены правовому регулированию общественных отношений, которые составляют предмет регулирования современного аграрного права. В хронологическом порядке рассмотрены научные взгляды и идеи на кодификацию дореволюционного сельского права, колхозного законодательства и законодательства о колхозах, советского

сельскохозяйственного законодательства, а также аграрного законодательства независимой Украины. Предложен собственный взгляд на соответствующую периодизацию их развития. Определены цели и задачи кодификации аграрного законодательства Украины. Установлено значение этих понятий как необходимая предпосылка к практической реализации этой кодификации, а также базовая составляющая любого общественного процесса.

Установлено соотношение предмета и объекта кодификации аграрного законодательства Украины. На основе анализа соответствующих юридических научных работ, исследованных в диссертации, автором предложен свой взгляд на разграничение понятий предмета и объекта кодификации аграрного законодательства Украины, а также понятий «предмет и объект кодификации законодательства», «предмет и объект кодификации права» и «предмет и объект систематизации» в общем. Выяснено объем и содержание понятия аграрного законодательства как соответствующего предмета кодификации.

Сформированы принципы кодификации аграрного законодательства Украины, учитывая, что они играют определяющую роль для проведения кодификации и влияют на содержательность, качество и действенность нормативно-правового наполнения её окончательного результата – кодифицированного акта аграрного законодательства Украины. Также, предложена классификация принципов кодификации аграрного законодательства Украины, на основе их разделения на такие группы: общеправовые, специально-базовые и специально-отраслевые.

Раскрыто содержание видов и форм кодификации аграрного законодательства Украины, предложено их соотношение. Установлено соотношение понятий «форма кодификации» и «форма кодифицированного акта». Опираясь на общетеоретические исследования кодификации с позиции её предметно-объектной классификации, предложено выделить два основных вида кодификации аграрного законодательства Украины. Определён предмет основной научной дискуссии между представителями отечественной аграрно-правовой науки касательно оптимальных форм кодифицированного акта аграрного законодательства Украины. Предложен и обоснован собственный взгляд на наиболее оптимальную форму кодифицированного акта аграрного законодательства Украины в современных условиях.

Проведен аналитический обзор современных моделей существующих кодифицированных актов аграрного законодательства стран мира. Определен перечень стран, в которых на разных исторических этапах было кодифицировано аграрное законодательство, проведен анализ соответствующих кодифицированных актов на предмет их регулятивного направления сравнительно с отечественным аграрным законодательством. Осуществлен сравнительно-правовой анализ такого зарубежного опыта кодификации аграрного законодательства и обозначены основные пути его заимствования в Украине. Предложены пути заимствования позитивных наработок по кодификации аграрного законодательства стран с развитой отраслью сельского хозяйства, поэтому отдельно исследовано соответствующие кодифицированные акты аграрного законодательства таких стран.

Выяснено состояние и перспективы проведения кодификации аграрного законодательства Украины, а также обосновано приоритетные направления её практической реализации.

Сформированы теоретические выводы и практические рекомендации по разработке Концепции Аграрного кодекса Украины, разработан порядок её рассмотрения и принятия, предложена авторская структура этой Концепции.

Ключевые слова: аграрное законодательство, кодификация, кодификация аграрного законодательства, совершенствования аграрного законодательства, Аграрный кодекс, кодифицированный акт.

ANNOTATION

Brintsov A. I. The Codification of the Agrarian Legislation of Ukraine. – The Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of juridical sciences of specialty 12.00.06 Land Law; Agrarian Law; Environmental Law; Natural Resource Law. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the clarification of the essence of the scientific and legislative foundations of the codification of the agrarian legislation of Ukraine, developed its own recommendations for its practical implementation.

The dissertation formulated a scientific definition of the notion of codification of Ukrainian agrarian legislation and its peculiarities. The peculiarities of the emergence and development of scientific views and ideas on the codification of domestic agricultural legislation in the context of the history of the formation of the agrarian law of Ukraine have been researched. We propose our own view on the appropriate periodization of their development. The purpose and tasks of codification of agrarian legislation of Ukraine are determined. The correlation between the object and the object of codification of the agrarian legislation of Ukraine was established, and the scope and content of the concept of agricultural legislation as an appropriate subject of codification were clarified. The principles of codification of agrarian legislation of Ukraine have been formed and their classification has been proposed. The content of types and forms of codification of agrarian legislation of Ukraine is revealed, their correlation is proposed. An analytical review of modern models of existing codified acts of agrarian legislation of the countries of the world was conducted, a comparative legal analysis of the foreign experience of codification of agrarian legislation was carried out and the main ways of its borrowing in Ukraine were outlined. The state and perspectives of codification of agrarian legislation of Ukraine are elucidated, including theoretical conclusions and practical recommendations for the elaboration of the Concept of the Agrarian Code of Ukraine, as well as its structure.

Key words: the agrarian legislation, the codification, the codification of the agrarian legislation, improvement of the agrarian legislation, the Agrarian code, codified act.

Підписано до друку 28.02.18
Ум. друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим.

Формат 60x84\16
Обл.-вид.арк. 0,9
Зам. № 11567

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041
тел.: 527-81-55

